

RADIX BALTHICA EN RADIX LABIATA SYMPATRISCH IN NEDERLAND?

A.J. de Winter

Do *Radix balthica* and *Radix labiata* occur sympatrically in the Netherlands?k

In a recent faunistic paper, Mienis (2006) reported the sympatric occurrence of *Radix balthica* and *R. labiata* in a pond on the isle of Terschelling. Since the presence of *R. labiata* in the Netherlands is still not satisfactorily proven, the author invites Mienis to provide more information on this remarkable finding.

Als van een variabele soort die zich seksueel voortplant twee vormen zonder overgangen naast elkaar levend worden aangetroffen, kan dat beschouwd worden als een aanwijzing dat we mogelijk met twee verschillende soorten te maken hebben.

Onlangs wijdde Henk Mienis een artikel in dit blad aan een zoetwaterfauna op Terschelling (Mienis, 2006). Bij het globaal bestuderen van de tabel met soorten viel me op dat op deze plek blijkbaar twee soorten *Radix* samen voorkomen, *R. balthica* (voorheen *R. ovata*) en *R. labiata* (voorheen *R. peregra*). Deze soorten vormen onderdeel van een complex waar het nodige over te doen is. Over de status van deze twee soorten is, zeker in Nederland, het laatste woord nog niet gezegd.

Het door Mienis gevonden sympatrisch voorkomen is een opmerkelijk gegeven. Ten eerste zou het een aanwijzing zijn dat ter plekke (en dus in Nederland) mogelijk twee goede soorten van dit complex voorkomen; voor zover mij bekend staat nog steeds niet eenduidig vast dat *R. labiata* in Nederland leeft (zie Gittenberger *et al.*, 1998, 2004). Ten tweede zouden deze soorten volgens diverse bronnen een iets van elkaar verschillende ecologie hebben (zie bijvoorbeeld Ward *et al.*, 1997; Wullschleger & Ward, 1998), wat het naast elkaar voorkomen in een relatief homogene habitat als een zoetwaterplasje extra opmerkelijk maakt.

Nu is Mienis niet de eerste die het sympatrisch voorkomen van deze *Radix*-soorten in Nederland en Vlaanderen zonder commentaar publiceert en blijkbaar als niet ongebruikelijk accepteert. Eerder noemde Van Peursen (1997) beide soorten uit een sloot in de Ankeveense Plassen, en onlangs meldde ook Severijns *et al.* (2005) beide soorten uit een gebiedje in de buurt van Antwerpen, en ongetwijfeld heb ik een aantal soortgelijke rapportages over het hoofd gezien. Blijkbaar bestaan er verschillende opvattingen met betrekking tot de status en het voorkomen van deze soorten in ons faunagebied. Zonder nader bewijs van het tegendeel ga ik er zelf vanuit dat de *Radix*-vormen in Nederland — met uitzondering van *R. auricularia* — tot één variabele soort, *R. balthica*, behoren. Overigens viel het me op dat van geen van de veronderstelde soorten (ook niet als complex) een voorlopige verspreidingskaart op de ANM-pagina op het Internet te vinden is.

Het zou een interessante bijdrage aan de discussie zijn als Mienis zijn opvatting over status en voorkomen van

beide taxa in Nederland zou kunnen verduidelijken. Waarom is hij er zeker van dat beide soorten op Terschelling leven? En welke kenmerken zijn volgens hem doorslaggevend bij de determinatie? Ik ben met name benieuwd naar een beschrijving van de variatie in de schelpkenmerken in deze populatie.

In het geval van een verondersteld sympatrisch voorkomen, zoals op Terschelling, zou ook op niet-conchologische verschillen gelet kunnen worden. Volgens Glöer (2002) bestaat er een anatomisch verschil tussen *R. labiata* en *R. balthica* in de steel van de bursa copulatrix, en ook zou de pigmentatie van de mantel verschillen. Deze kenmerken zijn in de ervaring van Menno Soes (persoonlijke mededeling) echter niet overtuigend, althans niet bij Nederlandse dieren met voor elk van beide soorten of morfotypen min of meer 'karakteristieke' schelpkenmerken. Dit onderzoek betrof echter dieren die van verschillende vindplaatsen komen.

Als verschillende auteurs verschillende opvattingen over de inhoud van soorten hanteren, leidt dit gemakkelijk tot misverstanden. Ik hoop dat een discussie in ons aloude correspondentieblad hierin meer duidelijkheid kan brengen. Overigens, als we deze vormen als valide soorten accepteren, moeten we ook serieus het voorkomen van taxa als *R. lagotis* in Nederland in overweging nemen, want die valt qua schelpkenmerken duidelijk binnen de aanzienlijke variatiebreedte van wat velen in Nederland thans *R. balthica* noemen (Glöer, 2002).

Literatuur

- Gittenberger, E., Janssen, A.W., Kuijper, W.J., Kuiper, J.G.J., Meijer, T., Velde, G. van der & Vries, J.N. de, 1998. De Nederlandse zoetwatermollusken. Recente en fossiele weekdieren uit zoet en brakwater. Nederlandse Fauna 2. (2e editie 2004).
- Glöer, P., 2002. Süßwassergastropoden Nord- und Mitteleuropas Bestimmungsschlüssel, Lebensweise, Verbreitung. Die Tierwelt Deutschlands 73.Teil.
- Mienis, H.K., 2006. Mollusken uit een kunstmatig plasje ten zuiden van de Midslander hoofdweg, Terschelling. *Spirula* 348: 13-14.
- Peursen, A. van, 1997. Excursie naar de Ankeveense Plassen, 18 mei 1997. Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging 299: 136-139.
- Severijns, N., Wuyts, J. & Oelen, F., 2005. De Mollusken in het natuurgebied Wolvenberg in

Berchem. *Gloria Maris* 44: 118-127.

Ward, P.I., Goater, C.P. & Mikos, M., 1997. Shell variation in sympatric freshwater *Lymnaea peregra* and *L. ovata* (Gastropoda: Lymnaeidae). *Biological Journal of the Linnean Society* 61: 139-149.

Wulschleger, E.R. & Ward, P.I., 1998. Shell form and habitat choice in *Lymnaea*. *Journal of Molluscan Studies* 64: 402-404

Adres van de schrijver:

Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis
Postbus 9517
2300 RA Leiden